

АНАЛІЗ РІВНЯ ГОТОВНОСТІ СУСПІЛЬСТВА

ДО РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНИХ АСПЕКТІВ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Ю. Іванова, викладач,

І. Іванова, доктор технічних наук, професор,
Чернігівський державний інститут економіки і управління,

Н. Радченко, завідувач сектора,

О. Федоренко, начальник відділу,

Державне управління охорони навколишнього природного середовища в Чернігівській області, м. Чернігів

АНАЛИЗ УРОВНЯ ГОТОВНОСТИ ОБЩЕСТВА К РАЗВИТИЮ ЭКОЛОГИЧЕСКИХ АСПЕКТОВ КОРПОРАТИВНОЙ СОЦИАЛЬНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ

Ю. Иванова, преподаватель,

И. Иванова, доктор технических наук, профессор,

Черниговский государственный институт экономики и управления,

Н. Радченко, заведующая сектором,

О. Федоренко, начальник отдела,

Государственное управление охраны окружающей среды в Черниговской области, г. Чернигов

ANALYSIS OF THE LEVEL OF SOCIETY'S WILLINGNESS TO DEVELOPMENT OF ECOLOGICAL ASPECTS OF CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY

Yu. Ivanova, Lecturer,

I. Ivanova, Doctor of Technical Sciences, Professor,

Chernihiv State Institute of Economy and Management,

N. Radchenko, Section Chief,

O. Fedorenko, Department Head,

State Natural Environment Protection Administration in Chernihiv Region, Chernihiv

Відомо [1, 2], що питанням корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) та розроблення відповідних стандартів приділяється значна увага у багатьох розвинених країнах, і важливим етапом підготовки українського суспільства до розвитку екологічних аспектів КСВ є впровадження в Україні стандартів стосовно СУНС відповідно до стандартів серії ISO 14000 [3]. Вважається, що подальша доля цих стандартів залежить від розгляду багатьох питань, зокрема, наступне покоління стандартів щодо систем управління планується розробляти з урахуванням правила 3 C's — *clarity, clear, concrete* (ясність, чіткість і конкретика), а також «...щоб міжнародні стандарти... задовольнили потреби орга-

У статті наведено результати опитування щодо перспектив зменшення забруднення довкілля та впровадження системи управління навколишнім середовищем (СУНС) відповідно до стандартів серії ISO 14000 підприємств-виробників, які у 2009 році здійснювали над-нормативні скиди недостатньо очищених стічних вод. Запропоновано два кількісні показники, за допомогою яких проаналізовано рівень готовності суспільства Чернігівщини до розвитку екологічних аспектів корпоративної соціальної відповідальності.

нізації і зацікавлених сторін, а також захистили нашу планету» [4, с. 17]. Також для стандартів серії ISO 14000 необхідно «визначити сфери невикористання (наприклад, у конкретних секторах або

географічно), які повинні бути досліджені для встановлення причин і їх подальшого урахування» [5].

Дослідження сфер та причин невикористання, а також вдосконалення механізму впровадження певних стандартів потребує, на нашу думку, постійного моніторингу рівня готовності суспільства, зокрема, до розвитку екологічних аспектів КСВ, але в літературних джерелах нами не виявлено рекомендованих показників, які дозволяють здійснювати цей моніторинг.

Мета роботи:

1. Проаналізувати результати проведеного опитування підприємств-виробників, які здійснювали наднормативні скиди недостатньо очищених стоків на Чернігівщині, щодо перспектив упровадження СУНС за ISO 14000 та зменшення забруднення довкілля.

2. Запропонувати кількісні показники моніторингу впровадження певних стандартів:

- **показник охопленості** за окремий період виробництв СУНС ISO 14000 (α);

- **показник готовності суспільства** до розвитку екологічних аспектів КСВ (G).

3. Дослідити за допомогою запропонованих показників рівень готовності суспільства до розвитку екологічних аспектів КСВ в одному з найбільших регіонів України — на Чернігівщині.

Під час експериментальних та аналітичних досліджень:

- розроблено анкету і проведено письмове опитування (щодо перспектив упровадження СУНС ISO 14000 та зменшення забруднення довкілля) підприємств-виробників Чернігівщини, які за матеріалами перевірок Держекоінспекції у Чернігівській області протягом 2009 року здійснювали наднормативні скиди недостатньо очищених стічних вод;

- проаналізовано відповіді об'єктів інтерв'ювання, розраховано відносні величини у відсотках точок зору суб'єктів господарської діяльності (СГД);

- проаналізовано статистичні дані [6—12] за період 1998—2009 років щодо СГД. При цьому процес господарювання розглянуто з урахуванням п. 6.4.2.1 ДСТУ ISO 14024:2002: «екологічні критерії для продукції слід виражати: впливами на навколишнє середовище та природні ресурси; екологічними аспектами, наприклад, викидами у навколишнє середовище» [13];

- розроблено і запропоновано для моніторингу процесу впровадження певних стандартів два нові кількісні показники і використано їх для оцінювання ситуації на Чернігівщині.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Виявлено, що серед опитаних виробництв у жодному не впроваджено СУНС за ISO 14000, 45 % СГД вважають, що і не впроваджуватимуть стандарти цієї серії у майбутньому, 10 % СГД ще не визначилися.

Протягом розглянутого десятирічного періоду опитані СГД, які багато років функціонують і забруднюють довкілля, збільшували обсяги скидів недостатньо очищених стічних вод (рис. 1) у малі й великі

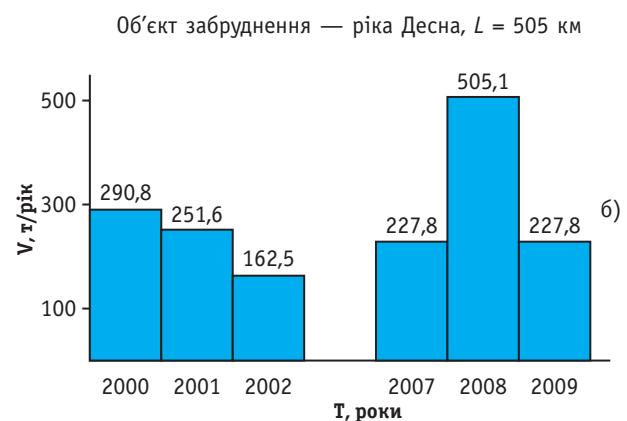
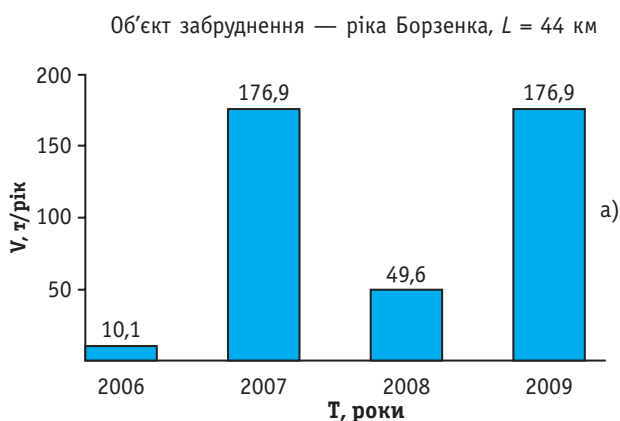

Рис. 1. Обсяги скидів недостатньо очищених стічних вод (V) ТОВ «Бахмачм'ясо» (а), ЗАТ «Новгород-Сіверський сирзавод» (б)

ріки (зокрема, ріки Борзенка і Вздвиг — із довжиною (L) 44 та 31 км відповідно; ріки Десна, Остер, Снов — із довжиною 505; 195 і 190 км відповідно), причому 100 % СГД вважають скиди власних виробництв відносно безпечними.

Але, як відомо, здатність водойм до самоочищення залежить не лише від токсичності, а і від кількості забруднювальної речовини, тому збільшення недостатньо очищених скидів є негативною тенденцією, змінити яку дозволило б упровадження нових технологій виробництва. 92 % опитаних СГД відомо, що існують безпечніші для суспільства технології, але не впроваджують їх через нестачу власних коштів, обмежуючись витратами на штрафи.

20 % СГД упевнені, що існуючі штрафи дозволяють вирішити проблему очищення забрудненого довкілля, а 80 % СГД вважають, що штрафи, на жаль, не роблять довкілля чистішим і одночасно зі штрафами необхідним є посилення роз'яснювальної та пропагандистської роботи.

Дійсно, за останнє десятиріччя в Україні, згідно з Конвенцією про доступ до інформації, збільшено участь громадськості у процесі прийняття рішень та доступу до правосуддя з питань, що стосуються навколишнього середовища [14], покращено інформування громадськості стосовно екологічних проблем. Крім того, у стандарті ISO 26000 враховуються «принципи та очікування міжнародних угод найвищого рівня, таких як світова декларація прав людини» [2]. Але поки що зменшення проблем довкілля є недостатнім і, як виявилось у результаті проведеного опитування, у майбутніх планах значної кількості СГД правам людини на чисту воду, здорове довкілля, захист планети приділяється недостатньо уваги.

Активізація просвітницької природоохоронної роботи, обговорення важливості СУНС за ISO 14000, екологічних аспектів КСВ поступово впливають на свідомість членів суспільства, і 53 % опитаних СГД вважають, що оскільки існуюча нормативна база України дозволяє скидання стічних вод, які містять небезпечні речовини, то необхідним є вдосконалення законодавства щодо жорсткого регулювання у цій сфері, але 47 % СГД досі вважають ситуацію нормальною.

Обсяг проведеного авторами опитування — 13 виробництв із багаторічним досвідом, які працюють на території Чернігівської області, — був обмежений обраним видом забруднення довкілля — скидами недостатньо очищених стоків,

а у реальних умовах СГД Чернігівщини забруднюють подекуди і повітря, і ґрунти, і лише деякі СГД підтверджують свою соціальну відповідальність і впроваджують СУНС за ISO 14000.

Позитивним є факт, що 45 % СГД задекларували свої наміри у майбутньому впровадити СУНС за ISO 14000 і готовність до розвитку екологічних аспектів КСВ, але цей процес, очевидно, потребує заохочення і контролю.

Для моніторингу процесу впровадження стандартів та змін щодо рівня готовності суспільства до розвитку екологічних аспектів КСВ необхідно передусім визначитися із показниками і, на нашу думку, на додачу до традиційно використовуваних абсолютних значень кількості впроваджених СУНС за ISO 14000 або кількості країн, в яких ці системи впроваджено, зручно використовувати ще два показники, за допомогою яких посилюються актуальні нині [4, с. 17] «ясність, чіткість і конкретика».

Першим кількісним показником α — **показником охопленості** за окремий період виробництв СУНС ISO 14000 — нами пропонується відношення кількості сертифікованих СУНС відповідно до ISO 14000 (N) до загальної кількості СГД ($Q_{\text{заг}}$).

Цей показник розраховуємо за формулою

$$\alpha = N : Q_{\text{заг}} \times 100 \% \quad (1)$$

Враховуючи, що на Чернігівщині за розглянутий десятирічний період $Q_{\text{заг}} = 19091$ [6, с. 68], а $N = 2$ [3, с. 11], то $\alpha = 2 : 19091 \times 100 \% = 0,01 \%$.

Це означає, що лише 0,01 % СГД підтверджують свою готовність до розвитку екологічних аспектів соціальної відповідальності. Цей показник є дуже низьким і свідчить про значні резерви і певні недоліки щодо впровадження відповідних стандартів.

Другий кількісний показник обираємо [15] з урахуванням того, що забруднення довкілля відходами виробництв СГД загрожує здоров'ю (життю) усього

суспільства і є безвідповідальними діями, але дозволені суспільством. Тому нами запропоновано кількісний показник **готовності суспільства** G до розвитку корпоративної соціальної відповідальності розглянути як функцію від відсотка тих СГД, що наднормативно забруднюють довкілля:

$$G = f [Z_{\text{СГД}(i)}], \quad (2)$$

де $Z_{\text{СГД}(i)}$ — відсоток тих СГД, що наднормативно забруднюють довкілля в i -му році.

Відповідно до i -го року $G_{(i)}$ можна розрахувати за формулою

$$G_i = POV - Z_{\text{СГД}(i)}, \quad (3)$$

де POV (реалізовані у виробництві точки зору всіх СГД) дорівнює 100 %.

Враховуючи, що у 2002 році Держекоінспекцією обстежено 3799 СГД, виявлено порушень чинного природоохоронного законодавства та видано приписів 1768 [12, с. 141], то кількість забруднювачів довкілля приймаємо $Z_{\text{СГД}(2002)} = 46$ %, а у 1998 і 2008 роках кількість $Z_{\text{СГД}}$ становила 12 % і 61 % [3], тому відповідні значення G_i , розраховані за формулою (3), дорівнюють $G_{(1998)} = 88$ %, $G_{(2002)} = 54$ %, $G_{(2008)} = 39$ %.

Побудований на базі цих даних графік (рис. 2) дозволяє виявити негативну тенденцію щодо зменшення значень показника готовності суспільства до впровадження СУНС за ISO 14000 та розвитку екологічних аспектів КСВ.

На нашу думку, той факт, що значення показника $G_{(i)}$ у 1998—2008 роках поступово знижується, свідчить щодо необхідності вдосконалення механізму впровадження відповідних стандартів та моніторингу за цим процесом, покращання роз'яснювальної природоохоронної роботи. Таким чином, рівень готовності суспільства до розвитку екологічних аспектів КСВ становить, за нашими даними, від 39 % (розрахунок за показником G) до 45 % (результати ан-

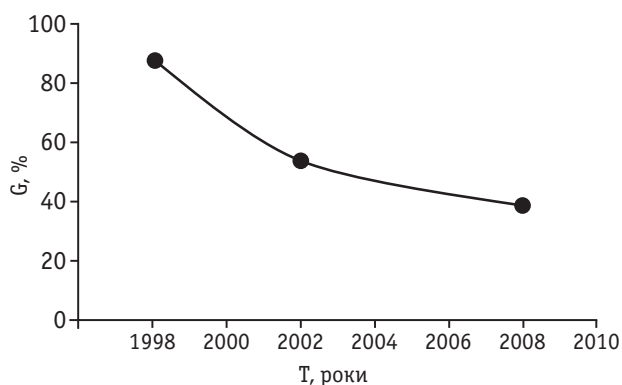

Рис. 2. Рівень готовності суспільства до розвитку екологічних аспектів КСВ та впровадження відповідних стандартів (G) у період 1998—2008 років на прикладі Чернігівського регіону

кетування). Можна вважати, що у розглянутому десятирічному періоді штрафні санкції недостатньо впливали на СГД, але вже із серпня 2009 року окремі штрафні санкції за скид наднормативно забруднених стічних вод до водних об'єктів збільшено в середньому до 100 разів [16], і важливо найближчим часом проаналізувати результати цих заходів.

ВИСНОВКИ

1. Виявлено у результаті письмового опитування 13 СГД, які протягом багатьох років систематично здійснювали наднормативні скиди недостатньо очищених стоків на Чернігівщині:

а) 45 % СГД мають наміри у майбутньому впровадити СУНС за ISO 14000, 45 % СГД не планують цього робити, 10 % СГД ще не визначилися;

б) 100 % СГД недооцінюють небезпеку відходів власних виробництв і вважають ці відходи відносно безпечними;

в) 92 % СГД відомо, що існують безпечніші для суспільства технології виробництва або очищення стоків, але не впроваджують їх через відсутність коштів (тобто штрафи за забруднене довкілля сплачувати дешевше);

г) 20 % СГД упевнені, що існуючі штрафи дозволяють вирішити проблему очищення забрудненого довкілля, а 80 % СГД вважають, що, окрім штрафів, слід додатково посилити роз'яснювальну екологічну роботу.

2. Розглянуто за допомогою запропонованого α -показника охопленості виробництв ($\alpha = N : Q_{\text{зар}} \times 100$ %, де N — кількість сертифікованих СУНС за ISO 14000, $Q_{\text{зар}}$ — загальна кількість СГД) результати впровадження на Чернігівщині за десятирічний період. Виявлено, що на Чернігівщині $\alpha = 0,01$ %. Це свідчить про значні резерви і певні недоліки впровадження відповідних стандартів.

3. Вперше запропоновано і розглянуто на прикладі Чернігівського регіону у період 1998—2008 років показник G , який дозволяє проводити моніторинг та визначати рівень готовності суспільства до розвитку екологічних аспектів КСВ як функцію від відсотка СГД, які наднормативно забруднюють довкілля: $G_{(i)} = POV - Z_{\text{СГД}(i)}$, де $G_{(i)}$ — рівень готовності суспільства в i -му році, $POV = 100$ %, $Z_{\text{СГД}(i)}$ — відсоток СГД, які наднормативно забруднюють довкілля в i -му році.

4. Виявлено, що рівень готовності суспільства до розвитку екологічних аспектів КСВ дорівнює від 39 % (розрахунок за показником G) до 45 %.

5. Встановлено, що значення показника G у 1998—2008 роках поступово знижується, що свідчить щодо необхідності вдосконалення механізму впровадження відповідних стандартів та моніторингу за цим процесом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Корчевна Л., Новіков В., Домницька В., Жогло В. Аналіз розвитку систем управління соціальною відповідальністю підприємства та проблеми їх впровадження в Україні // Стандартизація, сертифікація, якість. — 2009. — № 3. — С. 50—53.
2. Фрост Р. Консенсус зацікавлених сторін дає можливість стандарту ISO 26000 на соціальну відповідальність просуватись вперед на етапах розроблення // Стандартизація, сертифікація, якість. — 2009. — № 5. — С. 11.
3. Анищенко І., Рудик Т., Іванова І., Іванова Ю. Чернігівщина. Забруднення довкілля. Розвиток екологічних аспектів соціальної відповідальності // Стандартизація, сертифікація, якість. — 2010. — № 1. — С. 10—13.
4. Енн-Марі Варріс. Наступне покоління стандарту ISO 14001: три запитання і правило 3C's // Стандартизація, сертифікація, якість. — 2010. — № 3. — С. 15—18.
5. Освальд А. Доддс. Наступне покоління стандарту ISO 14001 // Стандартизація, сертифікація, якість. — 2009. — № 5. — С. 10.
6. Статистичний щорічник «Чернігівщина-2000». — Чернігів: Головне управління статистики в Чернігівській обл., 2001. — 399 с.
7. Статистичний щорічник «Чернігівщина-2008». — Чернігів: Головне управління статистики в Чернігівській обл., 2009. — 68 с.
8. Бутко М.П. Реформи і регіон / Ред. О.В. Ткаченко. — Чернігів: Сіверянська думка, 1999. — С. 91.
9. Екологічний паспорт Чернігівської області. — Чернігів: ДУ ОНПС в Чернігівській області, 2009. — 170 с.
10. Доповідь про стан навколишнього середовища в Чернігівській області за 2008 рік. — Чернігів: Держуправління охорони навколишнього природного середовища в Чернігівській області, 2009. — 245 с.
11. Доповідь про стан навколишнього середовища в Чернігівській області за 2003 рік. — Чернігів: Держуправління охорони навколишнього природного середовища в Чернігівській області, 2004. — 196 с.
12. Доповідь про стан навколишнього природного середовища в Чернігівській області за 2002 рік. — Чернігів: Держуправління охорони навколишнього природного середовища в Чернігівській області, 2003. — С. 141.
13. ДСТУ 14024-2002. Екологічні маркування і декларації. Екологічне маркування типу 1. Принципи та методи.
14. Конвенція про доступ до інформації, участь громадськості у процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля. За місцем проведення м. Орхус, Данія, 23—25 червня 1998 року. Ратифікована Законом України № 832-XIV від 06.07.1999.
15. Іванова Ю. Кількісні показники готовності суспільства до розвитку корпоративної соціальної відповідальності (КСВ) // Новітні досягнення геодезії, геоінформатики та землевпорядкування — Європейський досвід: Матеріали 6-ї Міжнародної науково-практичної конференції (26—28 травня 2010 року). — Чернігів: Чернігівський держінститут екон. і управл., 2010. — С. 248—250.
16. Методика розрахунку розмірів відшкодувань збитків, заподіяних державі внаслідок порушення законодавства про охорону та раціональне використання водних ресурсів. Затверджено наказом Мінприроди України від 20.07.2009 № 389. ■

ІНФОРМАЦІЯ ДЛЯ ФАХІВЦІВ

ІНФОРМАЦІЙНИЙ НАВЧАЛЬНО-КОНСУЛЬТАЦІЙНИЙ СЕМІНАР «ТРУСКАВЕЦЬ—2011»

26—28 січня 2011 року в м. Трускавці (Львівська обл.) планується проведення X Всеукраїнського інформаційного навчально-консультаційного семінару «ТРУСКАВЕЦЬ—2011» за темою: «Менеджмент у медицині. Оцінювання якості медичного обладнання. Проблеми контролю вихідних параметрів об'єктів медичного призначення. Атестація медичного устаткування».

Організатори заходу: Львівська філія ДП «УкрНДНЦ» Держспоживстандарту України, Прикарпатський інститут ім. М. Грушевського МАУП, ДП «НДІ «Система».

До участі у семінарі запрошуються керівники територіальних центрів, працівники структурних підрозділів, метрологи, викладачі-медики, аудиторів й усі зацікавлені фахівці.

Тематика семінару: проблеми менеджменту в медицині; розробки фахівців територіальних органів Держспоживстандарту в медичній галузі; атестація медичного устаткування; проблеми та шляхи вирішення;

метрологічне забезпечення медичних лабораторій; законодавчі та нормативні вимоги щодо контролю якості вихідних параметрів медичних засобів.

Учасникам семінару видаватимуться реєстраційні сертифікати зразка Держспоживстандарту України. За результатами заходу планується видання збірника доповідей та виступів учасників.

Вартість участі у семінарі становить 1560 грн.

Семінар проводитиметься на базі Прикарпатського інституту МАУП за адресою: м. Трускавець, вул. Івасюка, 21.

Заявки на участь у семінарі надсилати не пізніше 15.01.2011 на адресу: м. Львів, вул. Кривоноса, 4, з позначкою: «Трускавець—2011», факс: (032) 239-92-93.

E-mail: oresta.filia@dndi-systema.lviv.ua

З усіх організаційних питань звертатися до директора Львівської філії ДП «УкрНДНЦ» Бандирської Орести Володимирівни за телефонами: 067 3716244, 032 239-92-93. ■